

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ПАРТІЇ БПП «СОЛІДАРНІСТЬ» ТА ПАРТІЇ «НАРОДНИЙ ФРОНТ»

к. політ. н. Рева Т. С.

Україна, Київ, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
доцент кафедри публічного управління та гуманітарних наук

Abstract. *The main approaches to the definition of political parties in Ukraine are reviewed. They are ideological, teleological and organizational ones. The structure of a political party (on the examples of party the Block of Petro Poroshenko «Solidarity» and party the People's Front) is analysed. It consists of the head of the political party, the National Conference of the political party, the secretariat of the political party and the financial-revisional committee. In addition, the functions of their main structural elements are characterized. Analysing the structure, the author distinguishes the following levels of the party activity – mega (national), macro (territorial) and micro (local).*

Keywords: *political party, structure of political party, political management, functions of political party, Block of Petro Poroshenko «Solidarity», party the People's Front*

Вступ. Сучасне суспільство являє собою синтез багатьох різноманітних систем, які взаємодіють між собою та впливають один на одну. Розпад Радянського Союзу та перехід економічної системи українського суспільства на капіталістичні засади функціонування спричинили утворення великої кількості нових організаційних елементів, які були неможливі у соціалістичний період. Зокрема, до них належать різноманітні види організацій – громадські організації, комерційні організації, державні установи, фірми, компанії, дрібні та великі підприємства. З 90-х років ХХ століття на території України відкрили свої філії та представництва ряд відомих міжнародних організацій (ООН, ЮНІСЕФ, ОПЕК, Європейський Союз) та міжнародні компанії – Nestle, Nike, Huidai та інші. Ці трансформації потребували аналізу управління організаціями та накопичення нового досвіду.

Унаслідок процесу модернізації пострадянської України та переходу на демократичні засади розвитку, виникло багато некомерційних організацій, що беруть участь у соціально-політичних процесах. Провідне місце серед них займають політичні партії. Розвиток виборчого процесу, регулярне проведення виборів на різних рівнях у державі та передвиборчих кампаній обумовили необхідність у дослідженні шляхів вдосконалення управління політичними партіями в Україні.

Проблемі управління організацією присвячені наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників О. Болтак, І. Борисенка, Н. Гавкалова, Б. Д. Гаврилишина, Н. Гури, Н. Дикань, Л. Ліпич, Л. Мармоль, М. Небави, Т. Парсонса, Т. Попової, О. Ратушняк, В. Сладкевича, А. Файоля, Л. Шморгуна та ін. Сутність політичної партії та її особливості були розкриті у наукових розвідках таких дослідників як М. Вебер, М. Дюверже, Р. Коршук, І. Ляшенко, К. Меркулова, М. Обушний, М. Острогорський, М. Примуш, О. Ткач, Дж. Сарторі, П. Шляхтун, С. Юрьев. Різноманітні аспекти управління політичною партією та її внутрішню організацію досліджували В. Бебик, П. Берд, М. Браун, Дж. Бредбері, К. Джанда, М. Дюверже, Л. Корнеєв, К. Міхельс, А. Мойсеєва, Т. Лемешко, В. Сергєєв, В. Мейтус, В. Мейтус, Д. Неліпа, Ю. Шведа, І. Шульга та ін.

Результати досліджень. У сучасній вітчизняній політичній науці існує багато підходів до визначення та трактування політичної партії: ідеологічний, телеологічний та організаційний.

Перший підхід розглядає політичну партію, як організовану групу людей, яка об'єднана певними спільними поглядами щодо реформування та майбутнього розвитку суспільства, тобто ідеологією. Другий у розумінні політичної партії робить акцент на її характер цілепокладання. Зокрема, у словнику «Філософія політики» міститься таке визначення партії як добровільне об'єднання людей, котрі прагнуть домогтися здійснення ідей, які вони поділяють та задоволення спільних інтересів [8, 412]. Третій підхід представлений теорією В. Сергєєва, який розглядає політичну партію як потужне «політичне підприємство», які залучають великі гроші (інвестиції), вкладають їх у «політичне виробництво» і прагнуть отримати максимальний прибуток (голоси виборців, урядові посади тощо) [4, 9].

У дослідженні були використані порівняльний та структурно-функціональний методи, які дозволили нам проаналізувати структуру політичної партії з точки зору менеджменту організацій та функції, які виконують різномонітні структурні одиниці партії.

Відповідно до законодавства України політичні партії належать до неприбуткових організацій [1] та мають їх відповідні характеристики, зокрема:

- По-перше, політична партія має власну жорстку структуру та механізми її функціонування, зокрема: членство, процедури прийняття рішень, збори (з'їзди);
- По-друге, політична партія це недержавна організація, тобто знаходиться поза межами інституціональної структури влади, навіть якщо отримує підтримку з урядових структур;
- По-третє, діяльність політичної партії є неприбутковою. Це означає відсутність розподілу прибутків між управлінцями;
- По-четверте, політична партія заснована на принципі самоуправління, що закріпленій в програмних та нормативних документах організації (програма, статут та регламент політичної партії);
- По-п'яте, політична партія є добровільним об'єднанням людей. Це означає, що членство у такому типі організації не вимагається законодавством.

Таким чином, політична партія як неприбуткова (некомерційна) організація характеризується такими ознаками – жорстка внутрішня структура, не входить до складу державних інституцій, добровільний характер створення, самоуправління, спрямованість на завоювання влади, а не на отримання прибутку.

Українські дослідники Л. Ліпич та І. Волинець виокремлюють основні функції управління виробничою діяльністю підприємства: планування, організування, нормування, координування, мотивування, контролювання та регулювання [2, 47].

На основі класифікації функцій управління виробничою діяльністю, ми проаналізуємо, які функції виконують структурні елементи політичної партії.

Планування передбачає визначення конкретних завдань кожному підрозділу на різні планові періоди. Цю функцію виконує з'їзд партії. До його повноважень входить: затвердження передвиборної програми партії, визначення її політики й основних напрямів діяльності. З'їзд обирає на два роки Голову партії, Політичну раду, Центральну контрольно-ревізійну комісію (ЦКРК) та визначає їхній кількісний склад, висуває кандидатури до партійного списку кандидатів у народні депутати, приймає рішення про утворення виборчого блоку.

Організування характеризує властивості системи управління, її структуру, склад, взаємозв'язок і процес взаємодії зазначених елементів. Це знаходить своє відображення у статуті політичної партії.

Координування реалізується у формі впливу на колектив людей, зайнятих у процесі виробництва, із боку лінійних керівників і функціональних служб підприємства.

Функції координування та організування у політичній партії виконують Політична рада партії, Президія політичної ради та Голова партії.

Президія політичної ради партії є керівним органом партії. Президія забезпечує участь партії в виборах і плебісцитах усіх рівнів, готує і проводить засідання Політради, затверджує партійний бюджет, засновує партійні ЗМІ, розпоряджається майном партії та інше.

Голова партії обирається з'їздом і керує роботою Політради та її Президії. Він вносить на розгляд з'їзду пропозиції щодо кількісного та персонального складу Політичної ради, представляє партію у відносинах з органами державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, політичними партіями, громадськими організаціями України та інших держав, міжнародними і міжурядовими організаціями, підписує рішення з'їзду.

Мотивування – це вплив на колектив у формі спонукальних мотивів до ефективної праці, суспільного впливу, колективних й особистих заохочувальних заходів тощо. [3, 4].

Основний орган, який займається мотивуванням є Передвиборний штаб партії. Він координує і розробляє механізми взаємодії з засобами масової інформації та рекрутування нових членів шляхом заохочення, кар'єрних перспектив та вигідних пільг у випадку перемоги партії на виборах.

Контролювання проявляється у формі впливу на колектив людей за допомогою виявлення, узагальнення, аналізу результатів виробничої діяльності кожного й доведення їх до керівників підрозділів і служб управління з метою підготовки управлінських рішень.

У партії головним органом, що здійснює поточний контроль є *Центральна контрольно-ревізійна комісія*.

Регулювання впливає на колектив людей, зайнятих у виробництві, за допомогою вживання оперативних заходів із запобігання та, якщо це не вдається, то з усунення виявлених відхилень і перебоїв у ході виробництва. Регулювання діяльності політичної партії належить до компетенції *Виконавчого секретаріату*. До його повноважень входять – виконання рішень керівних органів партії та координація роботи місцевих (районних, селищних та міських) партійних організацій.

Для розкриття структурно-функціонального виміру політичної партії розглянемо дві політичні сили, які з 2014 року займають домінуючу позицію у органах державної влади.

Партія БПП «Солідарність» заснована 5 травня 2000 року. Першим головою партії був Михайло Антонюк. З 2001 року її очолював Петро Порошенко, однак у 2013 році партія припинила своє існування із-за анулювання реєстрації у результаті пасивної участі у виборах. 28 серпня 2015 року «Блок Петра Порошенка» об'єднався з «Українським демократичним альянсом за реформи Віталія Кличка (УДАР)».

Організаційна структура БПП «Солідарність» закріплюється у офіційних документах партії – Статут та Програма.

Головними керівними (статутними) органами партії БПП «Солідарність» є З'їзд партії, Центральна рада партії та Президія Центральної ради партії, Стратегічна Рада, Виконавчий Секретаріат партії та Голова партії.

З'їзд партії є її вищим керівним органом. Черговий з'їзд скликається Центральною радою партії не рідше одного разу на п'ять років. Делегати з'їзду партії обираються на Зборах територіальних організацій, відповідно до норм представництва, встановлених Центральною радою партії [5, 14].

З'їзд БПП як вищий керівник орган має широкі повноваження, а саме: визначає політику партії, стратегію і напрями її діяльності; затверджує статут партії та зміни до нього; затверджує програму партії, інші програмні документи партії, а також зміни та доповнення до них; формує склад Центральної ради партії та припиняє її повноваження; висуває кандидатів у народні депутати України; може прийняти рішення про дострокове припинення повноважень народних депутатів України; виключає кандидатів у народні депутати України з виборчого списку партії у порядку передбаченому законодавством; висуває кандидата на пост Президента України; присвоює безстроково звання Почесного голови партії; заслуховує звіти та оцінює роботу Центральної ради партії; заслуховує та затверджує звіти Контрольно-ревізійної комісії партії; скасовує рішення інших статутних органів партії, керівників партії, а також статутних органів партійних організацій та первинних осередків партії; обирає членів Стратегічної ради партії; обирає членів Контрольно-ревізійної комісії партії, припиняє їх повноваження; припиняє членство в партії її членів; може прийняти рішення про припинення діяльності територіальної організації, місцевої організації або первинного осередку партії; приймає рішення про реорганізацію партії; приймає рішення про ліквідацію (саморозпуск) партії [5, 16].

У період між з'їздами діяльністю партії керує *Центральна рада БПП*, кількісний склад якої не може перевищувати 50 членів. До її складу входять за посадою Голова партії та Керівник Секретаріату партії. Інші члени Центральної ради партії обираються з'їздом партії на п'ятирічний строк, з правом переобрання без обмеження кількості строків. Засідання Центральної ради Партії проводиться не рідше одного разу на рік. Основними функціями Центральної ради БПП є:

- організація виконання рішень З'їзду, в період між ним визначає напрями діяльності партії;
- розробка стратегії й тактики діяльності партії;
- обирає зі свого складу Голову партії, першого заступника та заступників голови партії та припиняє їх повноваження;
- прийняття рішень про утворення/припинення діяльності територіальних та місцевих організацій та первинних осередків партії, координує їхню роботу;
- організація З'їзду партії, встановлює норму представництва делегатів від територіальних організацій партії;
- співпраця з іншими політичними партіями, громадськими об'єднаннями, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від форм власності та підпорядкування як в Україні, так і за кордоном, а також з фізичними особами;

– призначення матеріально відповідальних осіб, затверджує та забезпечує щорічне оприлюднення кошторису (бюджету) партії, а також звітів про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру;

– заснування партійних засобів масової інформації [5, 17].

Президія Центральної ради БПП «Солідарність» є керівним органом партії, кількісний склад якого становить 10 членів. Строк повноважень Президії Центральної ради партії становить 5 років. До складу Президії Центральної ради партії входять Голова партії, Керівник Секретаріату партії та інші члени, обрані Центральною радою партії. Члени Президії Центральної ради партії є делегатами З'їзду поза квотами та нормами. Президія Центральної ради Партії затверджує зразки печатки, штампів та бланків Партії та скасовує, зупиняє дію або змінює рішення будь-якого органу, посадової особи партії, окрім рішень, прийнятих З'їздом партії.

Стратегічна рада БПП «Солідарність» – це почесний консультативно-дорадчий орган партії, члени якого обираються З'їздом партії із членів, які мають високий моральний та професійний авторитет у суспільстві. Засідання Стратегічної ради Партії проводиться не рідше одного разу на три місяці. Члени Стратегічної ради Партії не можуть входити до будь-яких керівних або контрольно-ревізійних органів партії та обіймати керівні посади в ній. Стратегічна рада Партії розробляє та вносить на розгляд керівних органів партії пропозиції щодо стратегічних засад розвитку партії, програми партії, символіки партії; рекомендує Центральній раді кандидатури на посаду Голови партії; за дорученням Голови партії Стратегічна рада або окремі її члени можуть виступати посередниками у внутрішньопартійних суперечках [5, 18].

Для забезпечення статутної діяльності партії за рішенням Центральної ради БПП утворюється виконавчий орган – *Секретаріат БПП «Солідарність»*. Він підпорядковується Голові партії та Президії Центральної ради БПП. Секретаріат займається організаційним, правовим, інформаційним, ідеологічно-медійним, матеріально-технічним, фінансово-господарським забезпеченням діяльності партії.

Відповідно до статті 1 «Статуту» БПП «Солідарність», керівниками партії є Голова Центральної ради БПП «Солідарність» та Керівник Секретаріату партії.

Голова БПП «Солідарність» обирається Центральною радою партії терміном на чотири роки, з правом переобрання без обмеження кількості строків. До його основних функцій належать: поточне керівництво діяльністю партії; представництво партії у медіа, оперативне управління коштами та майном партії; представництво партії у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, незалежно від форм власності та підпорядкування як в Україні, так і за кордоном, а також з фізичними особами; право ставити підпис на офіційних документах від імені партії, зокрема фінансових, бухгалтерських документів, правочинів, договорів, угод, звітів та інших актів; головування на засіданнях Стратегічної ради Партії [5, 20].

Керівник Секретаріату обирається на п'ятирічний строк. Він без доручення представляє партію у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та іншими юридичними особами, незалежно від форм власності та підпорядкування як в Україні, так і за кордоном, фізичними особами; у разі відсутності Голови БПП має право вчиняти дії від імені партії, зокрема розпоряджатися коштами та майном БПП з правом розпорядчого (першого) підпису [5, 19].

Незвичайним для українських політичних партій є інституція почесного глави партії, окрім БПП «Солідарність», вона зустрічається у партії экс-міністра зборів і податків, за режиму Януковича, Олександра Клименка «Успішна Україна» [7]. У першому випадку почесним головою – є глава держави, який формально має дотримуватися нейтралітету та не підтримувати жодну з політичних сил. У другому випадку – це член партії «Регіони України», який перебуває поза межами держави.

Почесний голова партії – особа, яка здійснила вагомий внесок у розвиток партії, має беззаперечний авторитет, користується повагою серед членів партії та якій, відповідно до Статуту партії, присвоєно звання Почесного голови партії. Отже, почесний голова бере участь у роботі Центральної ради партії, Президії Центральної ради партії з правом дорадчого Голосу; голосує на засіданнях Центральної ради партії та Президії Центральної ради партії; є делегатом З'їзду партії поза квотами та нормами [5, 18].

Організаційна структура інших рівнів партії БПП «Солідарність» формується з урахуванням адміністративно-територіального устрою України та складається з територіальних і місцевих організацій партії та первинних осередків партії [5, 5].

Територіальні організації партії діють в усіх областях України. У Автономній Республіці Крим, та Севастополі тимчасово припинена робота у зв'язку з окупацією півострова. Територіальній організації партії безпосередньо підпорядковуються місцеві організації партії – районні, міські (у містах обласного значення) та районні в містах Києві і Севастополі, – що знаходяться у межах території, на яку поширюється діяльність відповідної територіальної організації партії. [5, 6].

Територіальні організації партії утворюються на установчих зборах (конференціях) на підставі рішення Центральної ради партії або Президії Центральної ради партії. Вищим керівним органом територіальної організації партії є Збори (Конференція), які мають такі повноваження: По-перше, вони обирають Голову територіальної організації та припиняють його повноваження. По-друге, збори обирають контрольно-ревізійний орган територіальної організації партії (Контрольно-ревізійну комісію або ревизора). По-третє, Конференція територіальної організації має право скасовувати рішення інших статутних органів та керівника відповідної територіальної організації, а також організацій, які підпорядковуються їм. По-четверте, відповідно до встановлених Центральною радою Партії норм представництва, збори обирають делегатів на З'їзд Партії. По-п'яте, вони висувають, з наступним погодженням Президією Центральної ради Партії кандидатів на виборах до органів місцевого самоврядування відповідного рівня [5, 7-8].

Рада є вищим керівним органом територіальної організації партії на період між Зборами, який обирається Конференцією територіальної організації Партії на дворічний строк. До повноважень Ради територіальної організації входять: здійснення керівництва організацією, відповідальність за її діяльність; виступи та заяви від імені організації; право звертатися до З'їзду партії, Центральної ради партії або Президії Центральної ради партії з поданням про припинення членства в партії; скликання Зборів територіальної організації. [5, 8].

Таким чином, на різних рівнях організації діють аналогічні з центральними структурні елементи – Збори (конференції), Рада та Президія Ради (у разі її обрання), а також ревізійні комісії.

Іншою партією, яка бере активну участь в управлінні державою та впливає на внутрішню політику України є Народний Фронт.

Партія «Народний Фронт» - націонал-центристська партія, створена колишніми членами ВО «Батьківщина» Арсеній Яценюк та Олександр Турчинов у вересні 2014 року. Народний Фронт позиціонує себе як політична партія «політиків-управлінців, громадських активістів та бойових командирів». Фактично розробники цієї політичної партії роблять акцент на антикризовому управлінні. З 2014 року партію очолює Арсеній Яценюк.

Народний Фронт має нестандартну структуру керівних органів влади, зокрема до вищих керівних органів належать – Голова партії, Політична рада партії, Військова рада партії та Координаційна рада партії [6, 11].

Голова партії обирається Політичною радою партії з правом переобрання без обмеження кількості строків. До його основних функцій належать: поточне керівництво діяльністю партії; представництво партії у медіа, оперативне управління коштами та майном партії; представництво партії у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, незалежно від форм власності та підпорядкування як в Україні, так і за кордоном; право ставити підпис на офіційних документах від імені партії [6, 11].

Політична рада партії – це вищий орган керівництва Народним Фронтом. Вона займається розробкою програмних документів, визначення основних векторів діяльності партії, прийняттям рішень щодо ліквідації та реструктуризації політичної партії, затвердження звітів з господарської та громадської діяльності організацій та іншими повноваженнями, які закріплені в офіційних документах партії [6, 13].

Військова рада – спеціальний орган Народного Фронту, який займається розробкою реформування системи оборони України. Вона була створена 10 вересня 2014 року. Керівним органом військової ради є Центральний штаб, який очолює Олександр Турчинов.

Координаційна рада – керівний орган, який забезпечує роботу та кооперацію регіональних, районних партійних організацій з центральними керівними органами партії.

Організаційна структура нижчого рівня охоплює регіональні та районні організації партії.

Таким чином, організаційна структура політичної партії функціонує на трьох основних рівнях – вищому, територіальному та первинному. До основних керівних органів політичної партії належать З'їзд партії, Виконавчий Секретаріат, Голова партії, Політична рада партії та

контрольно-ревізійні комісії. Кожний з цих структурних елементів виконує свої повноваження, що охоплюють такі складові управління як планування, організацію, мотивацію та контроль.

Висновки. Отже, спираючись на політичний маркетинг можна розглядати політичну партію як політичне підприємство, основною метою якого є продаж товару – перемога на виборах або завоювання влади. Виокремлюють такі елементи управління як планування, організація, координація, мотивація, контроль та регулювання або оцінка результатів.

1. Організаційна структура політичної партії функціонує на трьох основних рівнях: – мега (загальнонаціональному); - (макро) територіальному та мікро (первинному/ локальному). Кожний рівень складається зі Зборів партійної організації, голови організації, бюро організації та контрольно-ревізійні комісії.

2. До керівних органів політичної партії належать З'їзд (Конференція) партії, Виконавчий Секретаріат, Голова партії, Центральна (Політична) рада партії, Президія центральної ради партії та контрольно-ревізійні комісії (регулюють та здійснюють контроль за фінансово-господарською діяльністю партії). Кожний з цих структурних елементів виконує свої повноваження, що охоплюють такі складові управління як планування, організацію, мотивацію та контроль.

3. У організаційних структурах досліджуваних політичних партій України є нетипові структурні елементи, зокрема: - почесний голова (президент України Петро Олексійович Порошенко) та Стратегічна рада у БПП «Солідарність» та Військова рада у партії Народний Фронт. До складу останньої входять чинні держслужбовці Андрій Парубій, Арсен Аваков та Олександр Турчинов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про громадські об'єднання» [Документ]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

2. Ліпич Л., Волинець І. Деякі аспекти управління виробничою діяльністю підприємств / Любов Ліпич, Ірина Волинець // Економічний часопис Східноєвропейського університету імені Лесі Українки. – 2015. – № 2. – С. 44 – 49.

3. Мурашко Є. Мотивація і стимулювання трудової діяльності в

4. управлінні персоналом / Є. Мурашко. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>

5. Сергеев В. С. Стратегічне управління інвестиційними партійно-політичними проектами в сучасній Україні. Автореф. канд. пол. 23.00.02 – політичні інститути та процеси / В'ячеслав Сергійович Сергеев. Дніпропетровський національний університет. Дніпропетровськ, 2005. – 18 с.

6. Статут партія «Блок Петра Порошенка «Солідарність»» (нова редакція). Київ, 2016. – 30 с.

7. Статут партія «Народний Фронт»». Київ, 2015. – 18 с.

8. «Успішна Україна» - офіційний сайт. – Режим доступу: <https://uspishnainraina.com/ua/team.html>

9. Філософія політики: короткий енциклопедичний словник / [упор. В. П. Андрущенко]. – К.:Знання України, 2002. – 669 с.